

ΕΙΛΗΤΑΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗ

Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Βοηθήματα. Y. Yadin, The Temple Scroll, BA 30 (1967), σ. 135-139. — A. Andreassen, Tempel-Rullen, Kirke og kultur 73 (1968), σ. 262-267. — Shraga Har-Gil, Das Geheimnis der letzten Rolle. Archäologen entziffern 2000 Jahre alte, immer noch moderne Mobilmachungspläne, Christ und Wet XXI, 6 (9.2.1968), σ. 17. — J. Jeremias, Die Tempetrolle, FAZ 42 (19.2.1968), σ. 20. — Y. Yadin, Die Tempelrolle. Bericht über die 1967 entdeckte Schriftrolle vom Toten Meer, FAZ 202 (31.8.1968), Bilder und Zeiten, σ. 4. — Τοῦ αὐτοῦ, ἐν D. N. Freedman / J. C. Greenfield (eds.), New Directions in Biblical Archaeology, 1969. — Τοῦ αὐτοῦ, λ. Temple Scroll ἐν EJ (1972), τ. 15, σ. 996-998. — L. Rost, Einleitung in die atl. Apokr. und Pseud., 1971 (1979), σ. 141-142.

α'. Προέλευσις καὶ ὀνομασία

Ἐν ἔτει 1967 ὁ Yigael Yadin ἠγόρασεν ἐν Βηθλέεμ, μετὰ τὴν ἰσραηλιτικὴν κατάληψιν ταύτης (7-6-1967), μακρὸν εἰλητάριον παρὰ τοῦ αὐτόθι ἐμποροῦ ἀρχαιοτήτων Kando διὰ τὸ «Τέμενος τοῦ βιβλίου» ἀντὶ σεβαστοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, διατεθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Wolfson. Τὸ εἰλητάριον τοῦτο, ἔχον μῆκος 8,60 μ. καὶ περιλαμβάνον 66 στήλας κειμένου, εἶναι τὸ ἐκτενέστερον τῶν ἄχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων κουμρανικῶν χειρογράφων. Ἄλλ' ἐνῶ ἢ ἐκ κουμρανικοῦ σπηλαιοῦ προέλευσις του εἶναι σχεδὸν βεβαία, παραμένει ἄγνωστον τὸ συγκεκριμένον σπήλαιον. Ἐπειδὴ δὲ τριάκοντα τῶν στηλῶν του ἀφοροῦν εἰς τὸν ναόν, ἔχει ὑπὸ τοῦ Yadin ὀνομασθῆ **שְׁרָרְמַת הַנְּבִיָּא** Εἰλητάριον τοῦ ναοῦ (ἀγγλ. Temple scroll, γερμ. Tempelrolle).

β'. Περιεχόμενον

Τὰ ἐν τῷ εἰληταρίῳ τοῦ ναοῦ ἐξεταζόμενα κύρια θέματα εἶναι τέσσαρα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ κάτωθι τμήματα·

α) Νομικαὶ διατάξεις (χαλαρῶθ) περὶ ποικίλων ζητημάτων καὶ ἰδίᾳ περὶ καθαρότητος καὶ ἀκαθαρσίας.

β) Διατάξεις περί ἑορτῶν καὶ περί ἑορτίων θυσιῶν καὶ προσφορῶν.

γ) Διατάξεις περί τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ καὶ περί τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων.

δ) Διατάξεις περί τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς καὶ τῆς ἕνεκα ἐξωτερικοῦ κινδύνου ἐπιστρατεύσεως.

Αἱ ἐν τῷ α' τμήματι νομικαὶ διατάξεις ἀποτελοῦν εὐρεῖαν συλλογὴν καὶ ἔχουν διάφορον τῆς ἐν τῇ Ἐπιτομῇ διατάξιν. Ἐκ πολλῶν μὴ ἀπαντωσῶν ἐν τῇ Ἐπιτομῇ διατάξεων ἄλλαι μὲν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν κουμρανικὴν κοινότητα, ἄλλαι δὲ ἀντιστοιχοῦν εἰς διατάξεις τῆς Μιθνά, συχνάκις ὅμως οὐσαι ἀντίθετοι πρὸς ταύτας. Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξια εἶναι αἱ περί καθαρότητος καὶ ἀκαθαρσίας πολυάριθμοι διατάξεις, ἅτε περιέχουσαι χωρία ἐκ τῆς Ἐπιτομῆς μετ' ἀξιολόγων παραλλαγῶν ἐκ τοῦ μασωριτικοῦ κειμένου καὶ οὐσαι αὐστηρότεροι τῶν ἀντιστοίχων τῶν μιθναϊκῶν διατάξεων. Κεφάλαιον δὲ τι περιέχει διατάξεις περί ταφῆς καὶ νεκροταφείων.

Πολλαὶ καὶ λεπτομερεῖς εἶναι ὡσαύτως αἱ εἰς τὰς ἑορτάς καὶ τὰς ἑορτίους θυσίας καὶ προσφοράς ἀφορῶσαι διατάξεις. Συμπληροῦν δ' αὐταὶ τὸν κύκλον τῶν ἐξ Ἐπιτομῆς 28 καὶ 29 γνωστῶν ἑορτῶν διὰ δύο ἄλλων τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου οἴνου καὶ τῆς καὶ ἐξ ἄλλων κουμρανικῶν χειρογράφων γνωστῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἐλαίου, ἀντιστοίχως τελουμένων μετὰ πενήτην καὶ ἑκατὸν ἡμέρας μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἐβδομάδων. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἑορτὴ τοῦ νέου ἐλαίου πρέπει νὰ τελῆται τὴν 22αν ἡμέραν τοῦ ἔκτου μηνός, γίνεται φανερόν ὅτι ὡς βάσις τίθεται τὸ ἐν κουμρανικῇ χρήσει ἡλιακὸν ἡμερολόγιον (52 ἐβδομάδες = 364 ἡμέραι + 1 ἡμέρα).

Ὁ δὲ κανονισμὸς τῆς τοῦ ναοῦ κατασκευῆς εἶναι κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ ὕψος ὅμοιος πρὸς τὰ ἐν Ἐπιτομῆς 35-40, ἅτινα ἀφοροῦν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ διαφέρει πάσης ἐξ ἀρχαίων πηγῶν γνωστῆς περιγραφῆς ἀνεγέρσεως τοῦ πρώτου, τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ ἡρωδείου ναοῦ. Ἐν τῷ τμήματι ὅμως τούτῳ τὸ διαφέρον στρέφεται κυρίως πρὸς λεπτομερεῖς διατάξεις περί τῶν αὐλῶν, τῶν πρὸς θυσίαν μέσων καὶ τῶν κατὰ τὰς ἑορτάς, καὶ ἰδίᾳ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας, τελουμένων ἐν τῷ ναῷ. Οὗτος περιβάλλεται ὑπὸ τριῶν τετραγωνικῶν, ὁμοκέντρων καὶ ἐναλλήλων αὐλῶν, ἀντιστοίχως ἔχουσῶν μῆκος περίπου 280, 500 καὶ 1600 πήχεων. Ἐκ τῶν αὐλῶν τούτων ἡ μεσαία καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πρέπει νὰ ἔχουν ἀνὰ δώδεκα πύλας, ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ φερούσας τὰ ὀνόματα τούτων. Πολλαὶ δὲ καὶ ποικίλαι διατάξεις τοῦ τμήματος τούτου ἀφοροῦν εἰς καθαρότητα καὶ ἀκαθαρσίαν τῆς πόλεως καὶ λεπτολογοῦν τοσοῦτον, ὥστε πρὸς τοῖς ἄλλοις παρέχουν καὶ ὑπερακριβῆ περιγραφὴν τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν δημοσίων ἀφοδευτηρίων. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Yadin ὅτι ὁ συγγραφεὺς πιθανῶς προσεπάθησε νὰ παράσχη τὴν «ἐλλείπουσαν» τωρὰ, ἥτις ἐδόθη ὑπὸ

τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Δαβίδ (Α' Χρον. 28,11 ἐξ. Πρβ. Ἱεροσ. Ταλμ., Σανχεδριν 29a διὰ τὴν μνείαν τοιοῦτου εἰληταρίου). Ὁ ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν εἰληταρίου νὰς θὰ εἶναι διατεταγμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον ἀνθρώπου ἄχρις οὗ ὁ Θεὸς δημιουργήσῃ τὸν ἴδιον Αὐτοῦ ναόν.

Αἱ περὶ τοῦ βασιλέως διατάξεις ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰ ἐν Δευτ. 17,14 ἐξ. καὶ ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς καὶ τὴν δρᾶσιν ταύτης ἐν ὄψει κινδύνου καὶ αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς χώρας. Ὅρίζεται δὲ ποινὴ θανάτου διὰ πράξεις κατασκοπείας. Ἡ βασιλικὴ σωματοφυλακὴ, ἧς κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν προστασία τοῦ βασιλέως συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα χιλιάδων στρατιωτῶν, τ.ἔ. χιλίων ἐξ ἐκάστης φυλῆς. Πρέπει δ' οὗτοι νὰ εἶναι ἄμωμοι, «ἄνδρες ἀξιώπιστοι, εὐλαβούμενοι τὸν Θεόν, μισοῦντες τὸ ἄδικον κέρδος» (πρβ. Ἐξ. 18,21, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς κριτάς). Τέλος παρέχονται λεπτομερεῖς ὁδηγίαι δι' ἐπιστράτευσιν. Τὸ μέγεθος τοῦ εἰς δρᾶσιν καλουμένου στρατοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σοβαρότητος τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ στρεφομένης πολεμικῆς ἀπειλῆς, διὸ καὶ κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ ἐνὸς δεκάτου καὶ τοῦ ἐνὸς ἡμίσεος τῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους. Ἡ λοιπὴ στρατιωτικὴ δύναμις παραμένει ἐν ταῖς πόλεσι, προστατεύουσα τὸν βασιλέα καὶ τὸν λαόν.

γ'. Γένεσις καὶ φιλολογικὸς χαρακτήρ

Ὁ συγγραφεὺς ἔχει ἐπιδιώξει τὴν σύνταξιν λόγου τοῦ Γλαχβέ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὕφους τοῦ Δευτερονομίου. Δεδομένου δ' ὅτι ἐμφανίζει πάντοτε τὸν Θεὸν ὀμιλοῦντα κατὰ α' πρόσωπον, γίνεται φανερόν ὅτι θεωρεῖ τὴν συγγραφὴν του, ἢ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ θεωροῦν αὐτὴν οἱ ἀναγνώσταί του, ὡς μέρος τοῦ εἰς τὸν Μωϋσέα δοθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νόμου. Συναφῶς δὲ πρὸς τοῦτο εἰρήσθω ὅτι τὸ τετραγράμματον ὄνομα τοῦ Θεοῦ (יהוה) γράφεται πάντοτε πλήρως καὶ ἐν τετραγωνικῇ γραφῇ, ὡς ἔπραττον οἱ ἐν Κουμράν γραφεῖς μόνον κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν βιβλικῶν κειμένων. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἀκριβῆς ἐξέτασις τῆς πρὸς τὰς λοιπὰς κουμρανικὰς γραφὰς σχέσεως τοῦ Εἰληταρίου τοῦ ναοῦ δύναται νὰ γίνῃ μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ. Ὁ Yadin παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἰδίᾳ ἐν τοῖς περὶ κατασκευῆς τοῦ ναοῦ χρησιμοποιουμένη ὀρολογία τοῦ εἰληταρίου (λ.χ. םיך στάδιον, ךבֿֿֿ βαθμὶς κλίμακος ךיִבֿֿֿ φάτνωσις, ןבֿֿֿֿֿ ἑλικοειδῆς κλίμαξ) προδίδει ὡς χρόνον συγγραφῆς του τὰ τέλη τῆς 2ας ἐκ/δος π.Χ. Ἐπὶ τῇ βᾶσει ὅμως παλαιογραφικῶν κριτηρίων δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ ἢ ἐκ τοῦ α' τρίτου τῆς 1ης ἐκ/δος μ.Χ. καταγωγὴ του.